וּפְרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ

סוכת שלום: מקראת ישיבת "חובבי תורה" לסוכות.

אוקטובר 2024

תשרי תשמ"ה

YCT
VIBRANT TORAH LEADERSHIP
ישיבת חובבי תורה

תוכן העניינים

סוכה—גרוש מן הבית או חיבוק בצל שכינה? 1

הרב ד"ר בנימין לאו

על עֲרָבוֹת עֲרֵבוֹת ואתרוגים גאים 3

הרבנית יפית קליימר (מובילת תוכנית רקמ"ה)

שמיני עצרת שמחת תורה 7

הרבה ד"ר ענת שרבט (כולל מתקדם, הסמכה לרבנות ניהולית, מחזור 2015)

משמחה תורה תשפ"ד לשמחה תורה תשפ"ה 9

הרב ד"ר יהושע גלסמן (רקמ"ה '23)

ישיבת חובבי תורה

ישיבת חובבי תורה, בית מדרש לרבנים ומרכז תורני, פועלת כבר 25 שנים ומהווה בית רוחני ליהדות אורתודוקסית פתוחה ומקבלת. הישיבה משמשת כחממה ל-150 רבנים בארצות הברית ובעולם, ול-60 רבנים ורבניות ישראלים בוגרי תוכנית 'רקמ"ה' יחד עם קהילותיהם.

החזון

עולם שבו קהילות ומנהיגות אורתודוקסיות, רוחניות ותוססות, ממוקדות באדם, מקרינות את אור התורה החוצה ומשנות את העולם היהודי.

המשימה

להכשיר ולתמוך במנהיגים דתיים ולחבר בין קהילות באמצעות תורה והלכה הנטועים במציאות חיינו ובעולם הסובב אותנו.

ערכי הליבה

מתוך עוגן של חיי אמונה, תורה והלכה, ישיבת חובבי תורה מאמינה באורתודוקסיה המתמקדת ב:

- קהילות מקבלות שממוקדות באדם.
- שילוב נשים מקסימלי בחיי הקהילה.
- מתן שירות לעם ישראל ובניית גשרים לתנועות יהודיות אחרות.
- הבאת שמחה ופתיחות אינטלקטואלית לעבודת ה'.
- תמיכה וסנגוריה על מדינת ישראל.
- יצירת עולם טוב יותר לכל תושבי כדור הארץ.

סוכה—גרוש מן הבית או חיבוק בצל שכינה?

שמיני עצרת, שמחת תורה—שבעה באוקטובר.

הרב ד"ר בנימין לאו

מנהיג קהילתי, אקטיביסט, סופר ודובר ציבורי. ראש מיזם "929: תנ"ך ביחד" והוביל את קהילת רמב"ן בירושלים למעלה מ-18 שנה.

ירושלים, ישראל

הספקנו לקיים ליל שימורים בסוכה בהושענא רבה, עם תפילת חבטת ערבות לסילוק הדינים.

הספקנו להתפלל את תפילת היציאה מהסוכה והתפללנו להיכנס לשנת שלום ופיוס בינינו.

ואז נפלו עלינו השמים ורעדה תחתינו הארץ.

צו 8 הגיע וכל מי שיכול היה עטר את עצמו במדים והזניק את עצמו למערכה, בדרום ובצפון.

מאות אלפי ישראלים גייסו את עצמם לטובת העורף כי במלחמת מצווה הכל יוצאים.

ומאז עוד לא שבנו הביתה.

מדינה שלמה בשנת מלחמה ללא מנוח לכף רגלה.

היציאה השנה לסוכה תהיה שונה. אנחנו יוצאים מארעי לארעי, מטלטלה של גוף ונפש לדפנות שעומדות רק ברוח מצויה.

ואולי זה הזמן להתמקד בפן האינטימי יותר של הסוכה.

הפירוש הרגיל של היציאה לסוכה מבקש לטלטל אותי מתחושת השובע והחוסן אל עולם התלות בחסדי שמים. או בלשונם של חכמים: "צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי". דווקא בזמן שאתה רוצה להתבצר בעוצמה שבנית במהלך שנה שלמה של עמל – מחייבת אותך התורה לצאת אל סוכה ארעית. המבנה הרעוע הזה מסמל יותר מכל דבר את היעדר מבצרו של האדם - ביתו.

גם מערכת החוקים התלמודיים שנקשרה למצוות הסוכה מעצימה את הרעיון הזה. "סוכה שגבוהה למעלה מעשרים אמה (=כעשרה מטרים) פסולה". הנימוק הוא שסוכה חייבת להיות מבנה ארעי. הגובה יוצר את תחושת הביטחון של הכתלים המגוננים על האדם. לכן אל תגביה כל כך. הישאר בגבולות נמוכים. כך גם בסכך, שהוא עיקר הסוכה. סכך שנמצא מתחת לתקרה אחרת פוסל את הסוכה. הוא חייב להיות תחת כיפת השמים. אתה, היושב בסוכה, מוכרח לחוש את התלות של האדם ולרוקן את תחושת הגובה שצברת במהלך שנת העבודה. זהו עיקר סיפורו של חג הסוכות.

הסוכה יוצרת מין תחושת גלות שנכפית על האדם ומבקשת לאפס אותו ואת האגו שלו. דווקא כשאתה רוצה להתבסס מזכירים לך בדרך הישירה ביותר שאתה ארעי בעולם. אם זה לא מספיק - מוסיפים לך את המוזיקה של "מגילת קהלת", שמזכירה לך את יום המוות ואת חידלונו של האדם בכל מעשיו: "כי

הכל הבל". מחג שכולו שמחה של אסיף וכניסה לבית מבורך הופך החג להיות ביטוי ליציאה למקום של ארעיות. המסורת הזו באה לרוקן את האגו ולהעמיד את האדם היוצר תחת שמים הכופפים את קומתו.

כך אומר משורר תהילים, אותו נקרא בפרק היומי (929) בחול המועד השנה: "אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפך". הפרק הזה בתהילים (קלט) מתאר את האדם המבקש לחיות ללא שמים מעל ראשו וללא אימה של כפיות לאיזה שהיא ישות אחרת. המשורר מתאר את מצוקתו של האדם הזה, הדומה ליונה הנביא:

אָנָה אֵלֵךְ מֵרוּחֶךָ וְאָנָה מִפָּנֶיךָ אֶבְרָח:
אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ:
אֶשָּׂא כַנְפֵי שָׁחַר אֶשְׁכְּנָה בְּאַחֲרִית יָם:
גַּם שָׁם יָדְךָ תַנְחֵנִי וְתֹאחֲזֵנִי יְמִינֶךָ:

עד כאן פן אחד של הוצאת האדם מהבית המבוצר אל הסוכה הרעועה.

אולם ישנה גם תחושה אחרת. הסוכה כתחושת הגנה ישירה של אדם החבוק בכנפי אהובה: "הכניסיני תחת כנפך" בלשונו של ביאליק, או: "בצל כנפיך תסתירנו", בלשונו של דוד המלך. האדם מבטא את חיפושו הנואש אחר הבטחון שמצוי בקן האהבה. כל השנה אני נודד במחוזות האדם ועמלו, צובר רכוש ומגדיל את המרחק ביני לבין נשמתי. אני מתעצם ומשגשג אך מתמלא בקליפות הולכות ומתעבות שיוצרות מחיצה ביני לבין לנשמתי. חג הסוכות, שבא לאחר עמידה מתוחה של יום הכיפורים, משמש כהזמנה להיכנס לחוויה מעודנת יותר של סיכוך רך. על פי הקבלה (שער הכוונות של האר"י) מתבטא היחס שבין הימים הנוראים לסוכות כשתי ידיים של אדם העומד מול אהובתו. בשיר השירים נאמר: "שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני". אמר האר"י: 'שמאלו תחת לראשי' - זו ראש השנה שהיא בחינת גבורה, ואחר כך 'וימינו תחבקני' היא בחינת סוכה שהיא כולה חסדים. ההתפרקות הנפשית מעומס של ארבעים ימים נוראים מוצאת את מפלטה בצל הסוכה הסוככת עלינו ברחמים.

השנה אין שום צורך לגרש אותנו מתחושת ההיבריס לסוכת ארעי. אנחנו בסיום שנת רעידה גדולה, שנת טלטלה בהכרח מולידה יותר ענווה ותחושת חיפוש של עזרה: "מאין יבוא עזרי".

השנה אנו זקוקים לסוכה כמחסה והגנה וכעטיפה של בטחון ש"לא אירא רע כי אתה עמדי".

כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסֻכֹּה בְּיוֹם רָעָה יַסְתִּרֵנִי בְּסֵתֶר אָהֳלוֹ בְּצוּר יְרוֹמְמֵנִי" (תהילים כז ה). הסוכה היא מקום ההגנה שלי מפני הרעה שבחוץ. שם, בסוכתו של ה', אני מרגיש הרבה יותר מוגן. זה גם פשר הסיום בתפילת שבת וחג לברכת השכיבנו:

"ופרוס עלינו סוכת שלומך ברוך אתה ה' הפורס סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים".

אנו מתפללים לה' ומבקשים לחוש את חווית הסוכה כמקום שבו אין ממה לחשוש. פרק אחר בתהילים אומר זאת באופן שירי ואסיים בציטוט מתוכו (תהילים פרק לו):

(ח) מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן:
(ט) יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם:
(י) כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר:

על עֲרָבוֹת עֲרֵבוֹת ואתרוגים גאים

הרבנית יפית קליימר

רבנית המדרשה בתיכון אמית בנות מודיעין, ומובילת תוכנית רקמ"ה, בית המדרש של YCT למנהיגות רבנית בישראל.

מודיעין, ישראל

חגי ישראל עברו במהלך הדורות פיתוח רעיוני, רוחני, קיומי, לאומי ולעתים גם מטאפיזי. אפשר להתווכח אם הדת היא רק "מערכת של סמלים" כדבריו של קליפורד גירץ אך ודאי שהסמליות, המשל והאלגוריה מטעינות את החג על טקסיו ומנהגיו משמעויות עומק המאפשרות ליחיד ולציבור ללא קשר לזמן ומקום, לחוות אותו כחלק בלתי נפרד מציר החיים וממעגל השנה.

חג הסוכות עמוס לעייפה ברעיונות שהלכו והתפתחו עם השנים (ועד ימינו), אולי בשל ריבוי האלמנטים המוחשיים הכרוכים בו. מסורות קדומות שלא היו מבוררות דיין ואף בעלות ריבוי מבעים, עוצבו במשנה ובתלמודים כמו גם במדרשים הקדומים ביד אמן. אלו העניקו לכל פן בחג משמעויות החורגות מהתיאור המקראי.

עניני כאן אינו בהתפתחות אופיו של החג ומרכיביו מהמקרא ועד המשנה. אני מבקשת לעמוד על משמעות סמלית אפשרית ל'יום שביעי של ערבה', נאמנה לדרכו של פרופ' שלום רוזנברג, שביקש להסתכל על חגי ישראל כפי שעוצבו לאחר חורבן הבית השני. להבין מעבר לאמת ההיסטורית את סמליותם ותועלתם הרעיונית, הרוחנית, התרבותית והלאומית, לחיזוק הזהות והלכידות של עם ישראל.

ועוד, להראות כיצד יום שביעי של ערבה החותם את חג הסוכות, הוא הנותן תוקף לסוכה כסוכת שלום.

שני הפרקים האחרונים במשנה במסכת סוכה מוקדשים לתיאור החגיגות ופרטי הטקסים שנערכו בחג בבית המקדש. מקדש אין, אך לשימורם בזיכרון הקולקטיבי ניתן מקום בפני עצמו ונקבעו להם תחליפים הן בבתים הפרטיים והן בבתי הכנסת. המשנה מתארת שלושה טקסים שנעשו במקדש בכל יום מימי חג הסוכות: ניסוך המים, זקיפת ערבות ושמחת בית השואבה. התוספתא מוסיפה פרטים והתלמודים מרחיבים עוד יותר ומציירים תמונה עשירה וחיונית של כל המנהגים.

בכל אלו באופן מפתיע לערבה, מקום מרכזי. לא רק שניטלת עם הלולב אלא גם נקטפת טרייה בכל יום עבור 'מצוות ערבה' (משנה סוכה ד, ה).

המשנה אינו מספקת הסבר לטקס זקיפת הערבות, כמו גם לנטילת הלולב. אלו נתפסו כחלק משמחת החג ומטקסיו הרבים. מעדות חז"ל עולה כי מנהג הקפת המזבח עם ערבות היה מרכזי ביותר בבית שני. ספר היובלים (פרק טז) מתאר את אברהם אבינו, בונה סוכה ומזבח בחג הסוכות ומקיף את המזבח שבע פעמים עם כפות תמרים ופרי עץ הדר. הקפות היו ידועות כפרקטיקות להורדת גשם

בתרבויות רבות.

הטקס המתואר במשנה רב רושם. יורדים מירושלים לקטוף ערבות במוצא ופונים בתהלוכה לירושלים (כנראה תוך כדי אמירת ההלל הנאמר בכל יום מימי החג, בשונה מחג הפסח). זוקפים ערבות ומקיפים את המזבח. בתלמוד הבבלי (סוכה מג ע"ב) מחלוקת, האם הקיפו עם ערבות ואז זקפו אותן על המזבח, או זקפו ערבות והקיפו עם לולבים (בדומה לתיאור של אברהם בספר היובלים). בין כך ובין כך נמצאת הערבה הן בלולב הניטל והן בערבות הנקשרות בצידי המזבח. הדיון כולו משקף עמדה של יראה מהמנהג שאין לו סימוכין במקרא. כל כך חזקה הייתה מסורת הערבות עד שעל מנת לעגנה ולקבוע לה מסמרות שייכוה לתורה למשה מסיני, יסוד נביאים או מנהג נביאים (בבלי סוכה מג-מד).

מדוע קבלה הערבה דווקא, מקום של כבוד וטקס ייעודי משלה? הסבר טוב ומניח את הדעת הוא החיבור לפולחן הגשם. זיהויים של ארבעת המינים המוזכרים בפסוק בויקרא כ"ג כאתרוג, לולב, הדס וערבה נמצא כבר בימי הבית השני. אלו מוזכרים בעיקר בהקשרים של פולחן גשם. הדהוד לכך נשמר גם בספרות חז"ל הקובעת ש"בחג נידונין על המים" (משנה ר"ה א, ב), כמו גם בטקס ניסוך המים והבאתם דרך שער המים ו'שמחת בית השואבה' (משנה סוכה, ד-ה). ההפטרה ביום טוב של סוכות בזכריה י"ד מוסיפה גם היא רק חיבור לגשם ומים.

מכל ארבעת המינים לערבה החיבור הפשוט והישיר למים וגשם. לערבה צורך גדול במים הנרמז גם בשמה – ערבי נחל, על מנת שלא תתייבש. את המים בערבות אנו מוצאים גם בכינוי 'ערבות' שהם עננים (תהילים סח ה). מקומה יוצא הדופן של הערבה בא לידי ביטוי גם בהלכה. יום שביעי של ערבה הנופל בשבת, דוחה שבת במקדש בדומה ליום טוב ראשון שחל בשבת שלולב ניטל בו (משנה סוכה ד, א).

אולם, כדי לרדת לעומק משמעותה של הערבה כפי שאני מבינה אותה, צריך להביט באתרוג.

בבבלי סוכה (מו ע"ב) מתוארת מחלוקת מרתקת בין רבי יוחנן לריש לקיש. רבי יוחנן טוען שאתרוג אסור לאכילה ביום השביעי (...של ערבה!). ריש לקיש סבור שהוא מותר. המחלוקת בנויה על הבנה שונה של דברי המשנה את שהתרחש בתום שבע ההקפות ואמירת ההושענות ביום שביעי של ערבה (סוכה ד, י): "מִיַּד הַתִּינוֹקוֹת שׁוֹמְטִין אֶת לוּלְבֵיהֶן וְאוֹכְלִין אֶתְרוֹגֵיהֶן".

מסביר ברטנורא:

> הגדולים שומטים לולבי התינוקות מידן של תינוקות: ואוכלים. הגדולים אתרוגיהן של תינוקות. ואין בדבר משום גזל שכך נהגו משום שמחה. פירוש אחר התינוקות משליכים לולביהן מידם ואוכלים אתרוגיהן בשביעי. אבל הגדולים אין אוכלים אתרוגיהן כל אותו היום, דכיון שהוקצה למצוה למקצת היום הוקצה לכולו:

בין כך ובין כך למחלוקת זו השלכות מרחיקות לכת בעיני על סמליות האתרוג והערבה. מה שמתחיל בסוגיה כבירור אמוראי, הלכתי ומעשי מוביל להכתרה של הערבה לעומת דחיקתו הצידה של האתרוג, על אף היותו יחיד ומיוחד.

מדרש ויקרא רבה (פרשה ל) מלא לעייפה בסמליות לארבעת המינים. הידוע שבהם הוא המדרש בו נמשל כל מין לקבוצת "איכות" אחרת בעם ישראל. האתרוג הוא המשובח בעל הטעם והריח. הערבה היא החולייה החלשה, ללא טעם וללא ריח, ללא תורה וללא מעשים טובים. אך כולם נעשים אגודה אחת ואם חסר אחד מהם, בטלה המצווה. בדרשה נוספת נמשלו ארבעת המינים לסוגי ערכאות

משפטיות בעם ומדרש נוסף מזהה **בכל אחד מהמינים** את קדוש ברוך הוא (ויקרא רבה ל, ט):

פְּרִי עֵץ הָדָר, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁכָּתוּב בּוֹ (תהלים קד, א): הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ. כַּפֹּת תְּמָרִים, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁכָּתוּב בּוֹ (תהלים צב, יג): צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. וַעֲנַף עֵץ עָבֹת, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דִּכְתִיב (זכריה א, ח): וְהוּא עֹמֵד בֵּין הַהֲדַסִּים. וְעַרְבֵי נָחַל, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דִּכְתִיב בֵּיהּ (תהלים סח, ה): סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ.

בכל אחת מהדרשות בדרכה שלה יש ניסיון לבטל את ההיררכיה שכביכול קיימת בין המינים. כולם חביבים. כולם משמעותיים. כולם נצרכים. אם כך, מדוע צריך לבטא כך את ירידת ערכו של האתרוג ביום שביעי של ערבה?

האתרוג ההדור, המוחזק בנפרד מאגודת הלולב, בו נמשלו המעולים שבישראל, יכול להיות מסוכן. במקום להביע שלום, הוא עלול להביא לידי כעס ופירוד, לפגיעה בשלום בית וכידוע ניתן לרגום בו בני אדם (משנה סוכה ד, ט). את היציאה מחגי תשרי לתקופת החורף הארוכה אי אפשר לסיים עם האתרוג הגֵא. זה היכול לעמוד בפני עצמו ולשכוח שרק באגודה אחת הוא בעל משמעות. הבעש"ט היה נותן בו סימנים: אתר"ג = "אל תבואני רגל גאוָה" (תהילים לו, יב). ביום שביעי של ערבה, אנו נרמזים שהערבות הן אלו שכדאי לנו לחבק הלאה לתוך השנה.

מדוע? מהו הרעיון המוטל על כתפיה הכחושות של הערבה, שאין בה טעם וריח, שצריך להילמד תמידים כסדרם?

הפייטן רבי משה אדהאן (מרוקו מאה 17) רומז בפיוטו 'סוכה ולולב' לאמירה זוהרית על ארבעת המינים:

הֲדָס רוֹמֵז לִשְׁלֹשָׁה אָבוֹת מֹשֶׁה אַהֲרֹן בַּדֵּי עֲרָבוֹת

יוֹסֵף לַלּוּלָב חֻמְדַּת לְבָבוֹת דָּוִד לָאֶתְרוֹג כַּלָּה כְּלוּלָה:

אל מול יוסף הבודד ודוד היחיד עומדים שני האחים אותם מסמלים שני בדי הערבה. בבבלי (שבת כ ע"א) נקראת הערבה 'אחוונא'. השניים ששמחים זה בזה כאחים, באחווה ורעות, איתם אנו מסיימים את החג השמח מכל.

בחיי היומיום, להיות אתרוג יכול לעמוד לנו לרועץ בבניית חיי חברה וקהילה תקינים.

אומר הרב מנחם מענדל שניאורסון, בדרשות "חג האסיף" (תשמ"ג):

וכן הוא בערבה ערבי הנחל שבגמרא נקראת אחוונא על שם שגדלים באחווה ובאחדות וכך הוא אופן גידולם... וביאור העניין בעומק יותר שעניין האחדות שבשניהם הוא לא רק באופן דהתאחדות של דברים נפרדים אלא אחדות אמיתית שלמעלה מהתחלקות.

אך לא די בכך, בדרשה בירושלמי (ראש השנה ד, ח; נט ע"ג) נדרש הפסוק בישעיהו (נח, ב), הנקרא בהפטרת יום הכיפורים, "וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן וְדַעַת דְּרָכַי יֶחְפָּצוּן כְּגוֹי אֲשֶׁר צְדָקָה עָשָׂה וּמִשְׁפַּט אֱלֹהָיו לֹא עָזָב יִשְׁאָלוּנִי מִשְׁפְּטֵי צֶדֶק קִרְבַת אֱלֹהִים יֶחְפָּצוּן". וכך נאמר שם: "אמר רבי יונה: כתיב 'ואותי יום יום ידרושון' - זו תקיעה וערבה". הערבה תופסת כאן מקום של כבוד לצידו של השופר! אנו פותחים את חגי תשרי עם השופר ומסיימים אותם עם הערבות. מדרשת הפסוק מובן שהחכם (רבי יונה אולי כשם טיפולוגי למי שדורש בחגי תשרי?) שהקפות המזבח עם ערבה במקדש, ומקבילתן בהקפות בית הכנסת עם ההושענות לאחר חורבן הבית מביעות דרישת א-להים וקרבת א-להים.

זו כמובן תנועת הנפש הראויה להיכנס בשערי היומיום.

ועוד רעיון אחד אני מבקשת להציע, דרך דרשה נוספת מויקרא רבה (ל, יד):

רַבִּי מָנִי פָּתַח (תהלים לה, י): כָּל עַצְמֹתַי תֹּאמַרְנָה ה' מִי כָמוֹךָ, לֹא נֶאֱמַר פָּסוּק זֶה אֶלָּא בִּשְׁבִיל לוּלָב, הַשִּׁדְרָה שֶׁל לוּלָב דּוֹמָה לַשִּׁדְרָה שֶׁל אָדָם, וְהַהֲדַס דּוֹמֶה לָעַיִן, וַעֲרָבָה דּוֹמָה לַפֶּה, וְהָאֶתְרוֹג דּוֹמֶה לַלֵּב, אָמַר דָּוִד אֵין בְּכָל הָאֵיבָרִים גָּדוֹל מֵאֵלּוּ, שֶׁהֵן שְׁקוּלִין כְּנֶגֶד כָּל הַגּוּף, הֱוֵי: כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה.

הגוף השלם של ארבעת המינים, רק הוא מדגיש את ייחודו של הפרט מתוך האחדות עם הכלל ורק כך מתאפשר שלום. ובתוך זה, הערבה דומה לפה. אולי משום צורת העלה המאורכת עם הפס הדק לאורכו. כמה יפה שערבה היא פה. בכל בוקר אנו אומרים בברכות התורה "והערב נא ה' א-לוהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל..." ומבקשים בכך:

תורה עֲרֵבָה, לא גאה. תורה מתוך עֲרֵבוּת, לא מְאֻתְרֶגֶת.

ולוואי ונכנס לשנה החדשה כ**עֲרָבוֹת עֲרֵבוֹת** ולא כאתרוגים גאים.

שמיני עצרת שמחת תורה

הרבה ד"ר ענת שרבט (כולל מתקדם, הסמכה לרבנות ניהולית, מחזור 2015)

מתאמת קהילתית במכון הדר, ישראל. מייסדת קהילת "שלום עליכם", אקטיביסטית בכיכר החטופים ומארגנת התפילות בכיכר החטופים החל מהשבת הראשונה אחרי השבעה באוקטובר 2023.

תל אביב, ישראל

בשמחת תורה בשנה שעברה אחרי שתי אזעקות, החלטנו צרויה ואני ללכת בכל זאת לבית הכנסת למרות האיום, ולנהל את קריאת הנשים כסדרה. בדרך עוד הרעימו כמה אזעקות שמפניהן נאלצנו להסתתר בחדרי מדרגות של בניינים שהיו פתוחים עבורינו. לא ידענו, אבוי, שבזמן ששמחנו בתורה נעשו זוועות באחינו ואחיותינו במסיבת הנובה ובעוטף עזה.

איך נחגוג השנה את שמיני עצרת? איך נשמח בתורה? אחרי חילול היום והתחושה הכבדה של האבל והקושי? אחרי ששנה אנו שוהים במלחמה בלתי אפשרית הגובה מחירים כבדים יומיומיים? אחרי שלא הצלחנו להחזיר לביתם 101 חטופים שעוד מצויים בשבי חמאס האכזר בעזה? כשיש עלינו איום מצפון, מאיו"ש (אזור יהודה ושומרון) ומאיראן? כשבית הדין בהאג מוציא צווים נגד רה"מ נתניהו ושר הביטחון גלאנט כפושעי מלחמה? כשאין מענה למרצחים האכזריים שרוצחים לנו את השבויים בעזה?

מאיפה נשאב את הכוח לשמוח?

הזמין אותנו המלך, לאחר שהאורחים עזבו לעוד יום אחד לחגוג איתו. רק אנחנו והוא, מן after party פרטי שכזה: זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. לָכֶם, לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת עֲלֵיכֶם.[1]

וזהו היום שבארץ ישראל גם מציינים את שמחת התורה זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה' נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בו.[2] לרבי אבין היתה פריבילגיה במדרש להתלבט במה לשמוח יותר - ביום או בקב"ה.[3] ומביא המדרש תשובה המושמת בפיו של שלמה המלך: נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ[4] - בך בתורתך, בך בישועתך.

אבל מה עושים בשנים קשות כמו זו? שנה שבה השמחה לא מרגישה טבעית ומתפרצת? השנה - נשארנו עם התקוה לישועה.

האויר הדחוס בארץ מאז שמחת תורה שמיני עצרת בשנה שעברה נעשה סמיך יותר ויותר. האובדן, השבויים בשבי החמאס, העקורים מצפון ומדרום, הפוליטיקה המורכבת והמרקם החברתי המתפורר לא משאירים הרבה חמצן לנשום.

בשמחת תורה הזו נקונן[5] - נדגיש את הקריאה על מיתתו של משה רבנו - המבקש להישאר ולהיכנס לארץ המובטחת. נקונן על החטופים שנרצחו בשבי, על החיילים שנהרגו במלחמה והשאירו אחריהם ילדים ונשים והורים ואחים ואחיות. נקונן על נרצחי השבעה באוקטובר בעוטף עזה. נקונן על מר גורלו של עם ישראל.

ואכן בקהילות מסויימות, זוהי מסורת - מושרים פיוטי קינה על מותו של משה -

שח ציר נאמן: למה אני מת?
כי דתך דרשתי,

כי העם הוצאתי,
כי וארבעים יום צמתי -
ואיך תאמר לי עלה ומות בהר?[6]

את התפילות בכיכר החטופים אנחנו מקיימים עם משפחות החטופים ובעיקר עם כל מי שמגיע.ה לכיכר. כבר בשבת הראשונה שאחרי ה 7 באוקטובר כשהגעתי לראות את השולחן שנערך לקראת החטופים שישובו לשבת, הבנתי שמדובר במקום תפילה. ואכן, כל המגיעים לכיכר נושאים תפילה. כל אחד ואחת בדרכם: עם סידור, ללא סידור, עם כיפה, ללא כיפה, בלב, בדמעות, בהנעת השפתיים, ויש מי בצעקה נואשת.

באחת מן הפעמים כשהרב שפרבר הגיע לתפילה בכיכר, הוא אכן פסק שכל באי הכיכר גם אם אינם מצטרפים ממש למעגל התפילה שלנו, יחשבו למשלימי מניין מתוך שהגיעו להתפלל להשבתם של החטופות והחטופים.

השנה, שלא כמו בשנים קודמות, שמיני עצרת שמחת תורה יקבל דגשים שונים.

השנה סיפור מיתתו של משה, יתפוס את מקום השמחה.

ביזכור, נוסיף את התפילות לנרצחי הנובה והשבעה באוקטובר.

אפילו ההקפות בחלקן תהיינה איטיות ושקטות.

זהו יום הזיכרון הראשון לחללים הרבים של השבעה באוקטובר, והוא כואב, ושורף.

השנה - אתמקד יותר בלדרוש מה' ישועה.

והלוואי ונזכה לראותה במהרה ונחזור להקפות השמחות בתורה, ביום שמיני עצרת ובקב"ה.

*בתפילות להשבתו המהירה של בן משפחתי עידן בן יעל ועדי, חייל בודד מטנפליי ניו ג'רזי, שנלקח לשבי החמאס והוא בחיים, מתפללים לשובך ביחד עם כל החטופים והחטופות.

---

[1] הזוהר ח"ג אמור קד, ב

[2] תהלים קיח, כד

[3] ילקוט שמעוני פנחס תשפב

[4] שיר השירים א, ד

[5] זהו מנהג שהיה נהוג בקהילות מסויימות בשמחת תורה לקונן את מותו של משה רבנו.

[6] פיוט מתוך המחזורים האיטיאניים דף קצג, ע"ב.

משמחה תורה תשפ"ד לשמחה תורה תשפ"ה

הרב ד"ר יהושע גלסמן (רקמ"ה 23')

איש חינוך

הרב גלסמן העביר את רוב השנה האחרונה כסמג"ד ביחידה לזיהוי וחקירה פורנזיים במחנה שורה. לוד, ישראל.

שמחה תורה, יום חג ושמחה לישראל מסיימים את ספר דברים וחמשת החומשים: הקפות, ריקודים, כולם עולים לתורה, קידוש מכובד, חתני וכלות תורה ובראשית. החג השמח שמסיים את תקופת חגי תשרי, בואכה שגרת החיים והחזרה לשגרה. חג סוכות במהותו הוא חג של שלום "ופרוש עלינו סוכת שלומך". בחג זה, בזמן שבית המקדש היה קיים הקרבנו 70 קורבנות, כנגד אומות העולם. חג של אחדות. ישנו מדרש מיוחד בגמרא במסכת סוכה על שמיני עצרת:

> אמר רבי אלעזר הני [=אותם] שבעים פרים כנגד מי? כנגד שבעים אומות. פר יחידי למה - כנגד אומה יחידה. משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו: עשו לי סעודה גדולה. ליום אחרון אמר לאוהבו: עשה לי סעודה קטנה, כדי שאהנה ממך (בבלי, סוכה, נה עמוד ב).

היום האחרון הוא יום אינטימי, אישי בין ה' לעם-ישראל, בכדי להראות את הקשר והפרטיקולרי שבין השכינה לכנסת ישראל.

ביום האחרון, השמח כל-כך, יום שמסמל את סיום כלל חגי-תשרי ועוד מעט כניסה לחורף ולשגרה. השמחה והששון הפכו בין רגע לאבל ואסון. אסון שהוביל אותנו למלחמה קשה ושנה לא שגרתית ויציבה של אירועי ביטחון מורכבים.

בערב שמחה תורה שמחתי עם משפחתי וקהילתי בלוד, כמנהגנו בכל שנה ושנה. שמחה יתירה הייתה לנו שכן רעייתי רעות, הייתה אמורה להתכבד בכלת הקהילה של בית הכנסת שלנו. אולם בבוקר שמחה תורה התעוררנו לקול תרועת האזעקות, בהתחלה חשבנו שמדובר באמבולנס, אולם כמות האזעקות וקולות נוספים הבהירו לנו שמדובר במשהו אחר. עד מהרה החלו רמקולים לדווח בשכונה שיש אסון בדרום ואסור ללכת לבית הכנסת. התבקשנו להיות זמינים בטלפונים, תחילה ראינו את החיילים הצעירים בשירות הסדיר בשכונה מוקפצים ליחידות שלהם. החלו להגיע דיווחים ראשוניים על חדירת מחבלים לדרום, הרוגים, שבויים ומנותקי קשר. ממשפחתי קיבלתי דיווחים ששניים מאחים הצעירים שלי הוקפצו למילואים, לא עבר זמן רב שגם אני קיבלתי טלפון מהמג"ד שלי שצריך להגיע ליחידה. אם אני מוקפץ – אז המצב ממש קשה, זו מלחמה!

קוראים לי יהושע גלזמן וכולם קוראים לי שוקי, אני נשוי לרעות ויש לי ארבעה ילדים חמודים: תהילה, אריאל, נהוראי והדס. ביתי הגדולה, תהילה, סיימה אולפנה והתחילה שנה במדרשת 'מגדל-עוז' לשנת

לימוד תורה לפני גיוס לצבא. בני השלישי נהוראי נכנס לגיל מצוות, היינו בהכנות האחרונות לקראת בר-המצווה שאמורה להיות בפרשת 'וירא'. אני עוסק בחינוך ובמחקר ומשמש כרב בישיבה תיכונית בבת-ים. במילואים אני סמג"ד [=סגן מפקד גדוד] של יחידה העוסקת בזיהוי חללי צה"ל – יחק"ז [=יחידת חקירה וזיהוי]. ובאסון בסדר גודל כזה, אנו גם מסייעים בזיהוי האזרחים והאויבים.

כשהגעתי לבסיס, מחנה שורה, התחלתי להבין את גודל האסון. משאיות ורכבים פורקים אלונקות עם שקיות שחורות. כל רחבת הכניסה וחדרי העבודה מלאים באלונקות. יש דיווחים על עוד ועוד גופות וממצאים שצריכים להגיע, הכל נראה שחור פשוטו כמשמעו. כבר בעלייה למשרדים אני פוגש את ידידי הרב שמואל סלוצקי, שגם משרת אצלנו במילואים. הוא פונה אלי ואומר לי: "שוקי אני צריך את עזרתך", "בשמחה" אני עונה לו. אז הוא אומר לי ששני בניו יצאו עצמאית מבאר-שבע, להגן על תושבי העוטף ברגע שהם שמעו על ההתקפה. הוא לא מוצא אותם והם מנותקי קשר. "בבקשה" הוא אומר לי, "בבקשה אם תתקל בהם תעדכן אותי". ברגע זה הרגשתי מעין אגרוף בבטן והבנה אמיתית של גודל האסון. את בניו: ישי ונעם הי"ד זיהינו כעבור שלושה ימים, הם הגנו ונפלו בכניסה לקיבוץ עלומים.

אנחנו מגייסים את כל כוח המילואים שלנו והאנשים מתחילים להגיע. אנו מבינים שבתוך כל הכאוס הזה, צריך לעשות סדר. יש לחץ מכל הכיוונים: צבא, משטרה, אזרחים שמחפשים את יקיריהם, מפקדים, ממשלה. צורך חיוני לדעת מה קורה ולהוציא תמונת מצב של הרוגים, חטופים, נעדרים ועוד. יש קושי, יש לחץ, יש חוסר וודאיות אפוקליפסה במציאות. יש כאב, מתחילים טלפונים מחברים שמבקשים שמות, מתחילים דיווחים בתקשורת, עיתונאים וסתם אנשים שמנסים להסתנן כדי לראות או להרגיש חלק. או כל מיני מכובדים שרוצים להגיע ולראות ובעיקר להיראות.

בתוך כל הכאוס הזה, אנו מבנים שצריך להיות מקצועיים ולעשות סדר. כשם שכל מסע גדול – מתחיל בצעד אחד קטן. כך גם כאן מתחילים לטפל אחד אחת ויוצרים וודאות וסדר בנתונים. מחלקים בין אזרחים שמופנים לחדרים של חוקרי המשטרה, לחיילים שמופנים לחוקרי הצבא. פותחים את השקיות השחורות בפחד ואימה, ברגשי כבוד והערכה ומתחילים לעבוד. לכל חלל יש מספר, המטרה שלי היא להפוך את המספר לשם; לזהות; לפרצוף ולתת לו כבוד אחרון. כבוד ומקום מנוחה שיהיה למשפחה ולמקורבים היכן להתאבל. לפני למעלה משמונים שנה, הנאצים הפכו את העם שלי מזהות של שמות למספרים. כיום, בתפקידי, אני הופך את המספרים לשמות. תיקון אבסורדי של המציאות הקשה, אבל תיקון של עם שיש לו עצמאות.

המלאכה קשה, הלחץ גובר, העומס הנפשי גדול, אבל אני חייב להישאר ממוקד וחדור מטרה. בשבילי, בשביל החיילים שלי לשדר חוסן ויציבות ובשביל משפחתי. נכנסים לעבודה במשמרות של 12/12, מדווחים על זיהוי וודאי ומוציאים שמות. בודקים ספקות ודורשים חקירה או בדיקה נוספת. עוזרים לשוטרים ופערי המציאות של אנשים שהגיעו למסיבה, שוכבים ללא רוח חיים עם פגיעות מורכבות. כואב הלב, מתמלאים בכעס, אבל ממשיכים לעבוד. ממשיכים לעבוד גם בשבת, שכן המציאות הזו היא פיקוח נפש לאומי לעם ולמדינה.

תוך כדי עבודה ומעבר על השמות, אני מזהה שם של חייל מסיירת מובחרת שנפל בקיבוץ בארי. נווה לקס הי"ד, תושב לוד. תושב העיר שלי, הוריו חברים בקהילה שלנו. נער בלונדיני מלא חיים וחייכני

שהגיע לשירות בסיירת מטכ"ל. ידעתי שלא אוכל להגיע להלוויה, אני כרגע עסוק במצווה גדולה יותר, שמטרתה להוציא זהות להרבה הלוויות. נכנסי למקרר, עמדתי מול מיטתו, נפרדתי ואמרתי פרקי תהילים, מעין הלוויה אישית וקטנה לכבודו. במקביל אני מקבל טלפונים מחברים ושכנים המנסים לברר ולקבל פרטים על יקיריהם שנעדרים ועדיין אין וודאות.

זיהוי החללים אין משמעותו להעניק כבוד אחרון לנפטרים, אלא גם מזור ותקווה לחיים. בנוסף לימוד כדי להציל חיים עתידיים! כך, למשל, פעם אחת מתקשר אלי מהנדס שנמצא בייסורי נפש גדולים. הוא בנה עמדת מיגון בעוטף עזה ששם נפלו שלושה חיילים. מה שהטריד אותו הייתה השאלה: האם הם נפלו כי המיגון שלו נפל עליהם, ואז הוא הרגיש אחראי. או מסיבה אחרת. בדקתי את מצב החללים והרגעתי אותו, שלא הוא האחראי, אלא החמאס. גם לימוד לטובת שיפור הרפואה בשטח, כשמטיפול בחללים, אנו לומדים מה טוב יותר ומדויק יותר לעשות עבור הפצועים בשטח.

לאט לאט הלחץ יורד, המספרים מקבלים שמות והם יוצאים לקבורה. נשארים המקרים הקשים לפיענוח ומגיעים מומחים ממקומות שונים, שחלקם מלווים אותנו עד היום. אולם המלחמה ממשיכה והכניסה הקרקעית מתחילה, איתה מגיעים חללים נוספים, חדשים, פנים ושמות של טובי בנינו החיילים הגיבורים שלנו. כל אחד מטופל בכבוד הראוי לגיבור שמסר את נפשו למען העם והמולדת.

המציאות המוזרה הפכה להיות שגרה לא נורמטיבית. בבקרים לנסוע לישיבה, ללמד תורה. אחר-כך להחליף למדים בחדר מורים ולנסוע לשורה עד לשעות הלילה המאוחרות. הזמן חולף וימים הופכים לשבועות ושבועות לחודשים. עד שיום אחד אנו מקבלים הודעה בקבוצה של חובבי-תורה להתפלל לרפואת חייל סיירת צנחנים שנפגע מעוז מורל מהישוב טלמון, מעוז אחיינו של הרב דב ליזנר. מעגלי הגורל והשיתוף שלנו משני עברי הים מצטמצמים. מעוז לא שרד את פציעתו וביום יא' באדר, יום שמסמל את הגבורה של גיבורי תל-חי וטרומפלדור, מעוז נטמן למנוחת עולמים בהר-הרצל שבירושלים. אנשי הזיהוי לא נוהגים להגיע להלוויות. אולם הרגשתי חובה להגיע ולהיות כתף אל כתף עם הרב ליזנר בשעתו הקשה ולהביע את תנחומי למשפחה.

אני כותב את הדברים הללו בחודש, אב, חודש שמתחיל באבלות החורבן וממשיך בשמחת טו' באב. חודש שמתחיל בפירוד וממשיך באחדות שבו הותרו השבטים לבוא זה בזה בטו' באב, למען לא ייכחד שבט מישראל. כשהתחלתי לכתוב פתחתי ב: 70 פרי החג של סוכות והשבוע עברנו לצערנו את 700 חללי הצבא במערכה הזו. כאשר הסוף עדיין לא נראה באופק. וכל שם ומספר שמגיע אני מתפלל שזה יהיה האחרון.

משמחה תורה שעברה, תשפ"ד – עד שמחה תורה זו, תשפ"ה. למדנו בדרך הקשה ביותר את המשמעות של הפירוד, מחיר הדמים הקשה של החיים בארץ. ארץ שנקנית בייסורים. ראינו גיבורים מהלכים בנינו, לא גיבורים מסיפורי העבר, אלא כאלו שהם בהווה כאן ועכשיו, בצניעות וענווה למען הכלל. למדנו על השותפות והאכפתיות של עם ישראל בארץ ובתפוצות. ראינו שאנו עם אחד ומשפחה אחת – משפחה חזקה ומאמינה בייעודה לתקן עולם במלכות שדי.

אני תפילה שהקב"ה יאמר די לצרותינו ויפדה את אחינו וישיב שלום לאדמתנו. שתהיה לכולנו שנה טובה ומתוקה, שכל הגזרות יהיו לטובה ולברכה.

YCT
VIBRANT TORAH LEADERSHIP
ישיבת חובבי תורה